

26.01.2018

POL-2017-51006

Jakelun mukaan

Poliisihallituksen lausunto luonnoksesta laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

Sisäministeriö on pyytänyt Poliisihallitukselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, laiksi lentoliikenteen matkustajatietojen käytöstä terrorismin ja vakavan rikollisuuden estämistä, paljastamista ja tutkintaa sekä tällaisin rikoksiin liittyviä syytetoimia koskevan direktiivin täytäntöönpanosta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (SMDno-2015-2089, 21.12.2017).

Virkatyönä sisäministeriössä viimeistellyssä luonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi uusi poliisin henkilötietolaki. Ehdotettu laki täydentäisi rikosasioiden tietosuojadirektiivin yleistä täytäntöönpanolainsäädäntöä ja EU:n yleistä tietosuoja-asetusta siltä osin kuin tarvittavat täytäntöönpanosäännökset eivät sisälly mainittuihin säädöksiin.

Esitykseen sisältyy lisäksi lakiehdotus, jolla pantaisiin täytäntöön tarvittavin osin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/681 matkustajarekisteritietojen (PNR) hyödyntämisestä rikostorjunnassa. Työryhmä on myös selvittänyt toimintaympäristön muutoksesta johtuvia poliisin tarpeita laajempaan henkilötietojen käsittelyyn sekä ehdottanut eräiltä osin laajennuksia suhteessa voimassa olevaan lakiin.

Poliisihallitus on pyytänyt lausuntoja kaikilta alaisiltaan poliisiyksiköiltä ja lausuu koko poliisihallinnon puolesta. Poliisihallitus liittää lausuntoonsa sellaisenaan arpajaishallinnon ja keskusrikospoliisin lausunnot.

Poliisihallitus pitää esitystä lähtökohdiltaan hyvänä ja tavoitteiltaan oikeana, sekä sääntelytapaa pääosin tarkoituksenmukaisena. Poliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn selkiyttämisen ja yksinkertaistamisen tarve on selkeä käytännön toiminnan näkökulmasta. Lisäksi kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön nopeat muutokset ovat aiheuttaneet lainsäädännön kehittämistarpeita erityisesti rikosanalyysiä tukevan tiedon käsittelyn ja tietojohdoisen poliisitoiminnan tehostamiseksi. Pääosin lakiluonnos huomioi hyvin nämä tavoitteet.

Lausunnossaan Poliisihallitus nostaa esille erityisesti asioita, joihin olisi jatkovalmistelussa syytä kiinnittää huomioita. Tiivistetysti näitä ovat:

- Sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden puute, sekä useat yhtä aikaa sovellettavaksi tulevat eri yleis- ja erityislait vaikeuttavat merkittävästi lain soveltamista.

- Sääntelyssä tulisi huomioida uusina välttämättöminä tarpeina DNA-eliminaatiorekisterin käytön jatkaminen.
- Suojelupoliisin muuttunut asema tulisi huomioida kokonaisuudessaan.
- Kansallisista tarpeista tehtyjen muutosten toteuttamiselle tulisi antaa riittävä siirtymäaika.
- Arkaluonteisten tietojen (ml. biometriset tiedot) käsittelyä tulisi selkeyttää.
- Tiedustelutiedon käyttöä lupaharkinnassa tulisi laajentaa hallinnollisen rikostorjunnan tehostamiseksi.

1 Lakiehdotuksen aikataulusta

Lausuntopyynnön mukaan tavoitteena on antaa luonnoksena lausunnolla oleva hallituksen esitys eduskunnalle kevätistuntokaudella 2018 siten, että se käsiteltäisiin mahdollisimman samanaikaisesti EU:n tietosuojalainsäädännön täytäntöönpanoa koskevien hallituksen esitysten sekä eräiden muiden viranomaisten henkilötietojen käsittelyä koskevien lakiehdotusten kanssa.

Hankkeen toimikautta on kuitenkin lausuntoaikana erikseen jatkettu 31.12.2018 saakka ja samalla erotettu matkustajarekisteritietojen (PNR) hyödyntämistä koskevan lain valmistelu omaksi hankkeekseen, jonka toimikausi on 30.6.2018 saakka (Hankkeen asettamispäätöksen tarkistaminen ja toimikauden jatkaminen, SMDno-2015-2089, 16.01.2018).

Poliisihallitus pitää tarkoituksenmukaisena PNR -lakihankkeen kiirehtimistä erillisenä. Poliisihallitus esittää kuitenkin huolensa lainsäädännön todennäköisestä viivästyisestä johtuvista soveltamisongelmista, kun voimassa olevaa poliisin henkilötietolaki jouduttaneen toukokuussa 2018 soveltamaan rinnakkain voimaan tulevan EU:n tietosuojasäännösten kanssa.

Tilannetta helpottaa merkittävästi, mikäli oikeusministeriön valmistelemat henkilötietojen käsittelyn yleislait tulevat voimaan toukokuussa 2018. Lakien soveltaminen käytännössä vaikeutuu kuitenkin merkittävästi ja se tulee todennäköisesti viivästyttämään jossain määrin myös poliisin täytäntöönpanotoimia EU:n tietosuojasäännösten valmistautumisessa.

2 Ehdotettu sääntelytapa

Lausunnolla olevassa luonnoksessa poliisin henkilötietolaiksi valittu käsittelytarkoituksiin perustuva sääntelytekniikka tukee hyvin sääntelyn selkiyttämisen ja yksinkertaistamisen tavoitteita.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan ehdotuksessa on kuitenkin menty liian pitkälle sääntelyn yksityiskohtaisuuden poistamisyrityksessä. Erityisesti nyt ehdotetun 2 luvun säännökset on viety niin yleiselle tasolle, että käytännössä on vaikea tietää mitä tietoja poliisi saa käsitellä. Sääntelyn yleisyyden taso vaikeuttaa merkittävästi lain soveltamista käytännössä tavalla, joka ei ole pelkästään sinällään välttämättömällä rekisterinpitäjän ohjeistuksella korjattavissa.

Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa arvioitavan mahdollisuutta säätää erityisesti käsiteltävien henkilötietojen sisällöistä täsmällisemmin jokaisen käsittelyn tarkoituksen osalta erikseen. Samalla sääntely mahdollisesti vastaisi paremmin perustuslakivaliokunnan asettamiin sääntelyn selkeyden, tarkkarajaisuuden ja yksityiskohtaisuuden vaatimuksiin.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä (arkaluonteiset tiedot) koskeva sääntely ei ole riittävää (2:2.2 §). Riittämätön yksityiskohtaisuus ja erityisesti biometristen tietojen epäselvä sääntely vaikeuttaa merkittävästi säännösten tulkintaa ja käytännön soveltamista. Esimerkiksi se, missä määrin poliisi saa käyttää kuvaa kasvonvertailussa jää epäselväksi.

Poliisihallitus esittää erityisten henkilötietoryhmien osalta jatkovalmistelussa täsmennettäväksi käsiteltävien tietojen (ml. biometriset tiedot) sisältöjä käyttötarkoituksikohtaisissa säännöksissä, sekä tarvittaessa yhteensopivaa käsittelyä koskevissa säännöksissä. Tarvittaessa Poliisihallitus voi esittää muotoiluja jatkovalmistelussa kun käsiteltävien henkilötietojen yksityiskohtaisuuden taso laissa on ratkaistu.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan myös käsittelytarkoituksia on osittain jaettu käytännön poliisitoiminnalle vieraalla tavalla. Erityisesti ehdotetun 5 §:n mukainen henkilötietojen käsittely yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi jää siinä määrin täsmennyttömäksi, että olisi todella vaikeaa käytännön toiminnassa ratkaista, onko kyse rikosasiasta vai YJT-asiasta, kun tietoja talletetaan rekisteriin.

Käyttötarkoitusten erillisyyden korostaminen omissa säännöksissään nyt esitetyllä osittain päällekkäisellä tavalla ei palvele poliisitoimintaa. Eri säännöksiin erotettuna käsittelyn tarkoitusten erillään pito korostuisi merkittävästi, mikä olisi erittäin vaikea toteuttaa laadukkaasti järjestelmissä ja vaikea valvoa käytännössä.

Poliisihallitus ei näe tarvetta erotella YJT-asioita käsittelytarkoituksena tutkinnallista tarkoituksista myöskään direktiivin soveltamisalaan liittyvistä syistä; kyse on kokonaisuudessaan direktiivin soveltamisalaan kuuluvasta yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelua ja tällaisten uhkien ehkäisyä varten suoritettavasta henkilötietojen käsittelystä.

Poliisihallitus esittää, että jatkovalmistelussa arvioidaan mahdollisuutta yhdistää 3 ja 5 pykälien käsittelytarkoitukset samaan säädökseen. Tämä sääntelyratkaisu tukisi paremmin myös perustelujen mukaista ehdotetun pykälän tarkoitusta huomioida sellaiset tilanteet, joissa poliisille voi olla käytännössä vaikeaa ratkaista, onko kyse rikosasiasta vai yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvästä asiasta, ja sallia henkilötietojen käsittely myös tällaisessa tilanteessa.

Poliisihallitus tiedostaa, että usean yleissäännöksen (ehdotettu rikosasioiden henkilötietolaki ja tietosuojasetus) ja laajan

toimialakohtaisen erityislainsäädännön mallille ei ole enää tässä vaiheessa mitään tehtävissä. Kuitenkin on syytä korostaa entistä useampaan säädökseen hajautuvan tietosuojakokonaisuuden vaikeaa sovellettavuutta (vähintään 4 eri säädöstä poliisin perustoiminnassakin ja osin jopa 6 eri säädöstä henkilötietojen käsittelystä ilman että hyvin rajattuun tarkoitukseen säädettyjä erityislakeja edes otetaan laskuihin). Lisäksi eri täytäntöönpano lakien valmistelua on tehty rinnakkain, eikä yhtenäistämistä ole välttämättä ennätetty kaikilta osin tehdä.

Poliisihallitus esittää, että jatkovalmistelussa säännösten yhdenmukaistamiseen ja sovellettavuuden helpottamiseen (esim. toistamalla keskeiset määritelmät erityislaisissa) kiinnitetään erityistä huomiota, jotta niiden yhtäaikainen soveltaminen olisi mahdollisimman sujuvaa.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan myös pykälien juokseva numerointi nyt käytetyn lukukohtaisen numeroinnin sijaan palvelisi paremmin lain soveltajaa.

3 Ehdotetusta laista puuttuvista kokonaisuuksista

DNA-eliminaatiorekisteri

Keskusrikospoliisin käyttöön on perustettu rekisteri, jonka tarkoitus on tukea rikosteknisen laboratorion DNA-tutkimusten laatua ja auttaa kontaminaatioiden tunnistamisessa (DNA-eliminaatiorekisteri). DNA-eliminaatiorekisteriä käytetään poliisin teknisessä tutkinnassa taltioitujen DNA-näytteiden (rikospaikkanäytteet) mahdollisen saastumisen (kontaminaation) selvittämiseen, kontaminaation johtaneiden tekijöiden tunnistamiseen, korjaamiseen ja ennaltaehkäisyyn.

Lisäksi rekisterin käyttötarkoituksena on erilaisten laadunvarmistusnäytteiden, kuten poliisilaitosten rikosteknisten yksiköiden työskentelytilojen puhtauden tutkiminen (monitorointinäytteet). DNA-eliminaationäytteen antaminen rekisteriin ja koko henkilötietojen käsittely perustuu henkilön yksiselitteiseen suostumukseen.

Poliisihallituksen tulkinnan mukaan kyseinen tietojenkäsittely on kokonaisuudessaan rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalaan kuuluvaa. Direktiivi ei tunne enää lainkaan suostumusta erityisten henkilötietoryhmien käsittelyn perusteena. Asia ei ole noussut esiin työryhmätyöskentelyn yhteydessä.

Poliisihallitus esittää, että poliisin henkilötietolakia täydennetään esim. seuraavasti:

Lakiehdotuksen 2 lukuun lisätään pykälä DNA-näytteiden saastumisen selvittämiseen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä, jossa säädettäisiin poliisin oikeudesta käsitellä poliisin tutkinnassa taltioitujen DNA-näytteiden saastumisen selvittämiseksi sekä erilaisten laadunvarmistusnäytteiden tutkimiseksi henkilöistä tietoja seuraavasti: henkilön nimet, henkilötunnus, DNA-tunniste ja virkapaikka (Poliisilaitos).

Tietoja voitaisiin käsitellä vain rekisteröidyn yksiselitteisellä suostumuksella. Poliisi voisi lisäksi käsitellä DNA-tutkimuksiin liittyviä laboratoriotietoja.

Lain 11§:än lisätään uusi momentti, jossa rajataan poliisin tutkinnassa taltioitujen DNA-näytteiden saastumisen selvittämiseksi sekä erilaisten laadunvarmistusnäytteiden tutkimiseksi kerätyt tiedot poliisiyksiköiden käyttöön poliisiammattikorkeakoulua lukuun ottamatta. Tietojen käyttö olisi rajattu vain sen tehtävän suorittamiseen, jota varten tiedot on kerätty ja talletettu.

Tietoja tulisi kuitenkin saada käyttää laillisuusvalvonta-, tutkimus-, suunnittelu- ja kehittämistoiminnassa. Lisäksi tietoja saisi käyttää koulutustoiminnassa, jos tiedot ovat koulutuksen toteuttamiseksi välttämättömiä.

Lakiehdotuksen 5 lukuun lisätään erikseen nimetty pykälä poliisin tutkinnassa taltioitujen DNA-näytteiden saastumisen selvittämiseksi sekä erilaisten laadunvarmistusnäytteiden tutkimiseksi kerättyjen tietojen poistamisesta. Tiedot tulisi poistaa rekisteröidyn sitä pyytäessä tai kun tiedot eivät enää ole käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia. Lisäksi ehdotetaan, että tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus tutkittaisiin viimeistään vuoden kuluttua edellisestä tarpeellisuuden tarkastamisesta ja että tietojen uudelleen tarkastamisesta tehtäisiin merkintä.

Poliisihallitus toimittaa tarvittaessa jatkovalmistelua varten erikseen nykytilan kuvauksen ja vertailuaineistoa muiden maiden sääntelystä.

Suojelupoliisin muuttuneen aseman huomioiminen

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan poliisin henkilötietolain luonnoksessa ei ole Poliisihallituksen työryhmässä tekemistä esityksistä huolimatta huomioitu suojelupoliisin muuttunutta asemaa riittävästi. On syytä huomioida, että suojelupoliisi ei ole enää muuttuneen asemansa vuoksi poliisin valtakunnallisten tietojärjestelmien rekisterinpitäjänä toimivan poliisin ylijohdon alainen valtakunnallinen yksikkö. Suojelupoliisi ei enää ole osa Poliisihallituksen johtamaa rekisterinpitäjän kokonaisuutta.

Suojelupoliisi ei muuttuneen asemansa vuoksi voi siten enää käyttää (oikeudellinen termi, joka on yksi henkilötietojen käsittelyn tapa) poliisin valtakunnallisten tietojärjestelmien tietoja kuten rekisterinpitäjänä toimivan Poliisihallituksen alaiset muut poliisin yksiköt.

Poliisihallitus ei myöskään voi rekisterinpitäjänä vastata suojelupoliisin suorittamasta tietojen käsittelystä poliisin valtakunnallisissa tietojärjestelmissä. Poliisihallituksella ei ole enää tähän liittyviä tarvittavia ohjaus- ja valvontaoikeuksia, eikä sillä tällöin voi olla suoraa vastuutakaan Suojelupoliisin suorittamasta henkilötietojen käsittelystä poliisin valtakunnallisissa tietojärjestelmissä.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan ainoa tarkoituksenmukainen ja selkeä vaihtoehto on tietojen luovutuksesta (myös teknisen käyttöyhteyden avulla) säätäminen itsenäisenä rekisterinpitäjänä toimivalla suojelupoliisille. Tällöin Poliisihallitus voisi tietoluvan kautta asettaa ehdot rekisterinpidossaan olevien järjestelmien käytölle suojelupoliisin toiminnassa ja luoda mahdollisuudet valvoa vastuullaan olevien tietojen käsittelyä. Vastaavaa tietojen luovuttamiseen perustuvaa toimintatapaa noudatetaan myös suhteessa muihin turvallisuusviranomaisiin.

Poliisihallitus edellyttää, että jatkovalmistelussa joko säädetään poliisin operatiivisten tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden välityksellä suojelupoliisille (esim. 4 luvun 1 pykälän 1 momentissa) tai ratkaistaan jollakin muulla tavalla suojelupoliisin muuttuneen aseman vaikutukset rekisterinpitäjän valvontamahdollisuuksiin. Muuten poliisin valtakunnallisen tietojenkäsittelyn valvontaan uhkaa jäädä suojelupoliisin kokoinen aukko. Suojelupoliisin toimintaa ohjaavalla ja valvovalla sisäministeriöllä ei ole suoria rekisterinpitäjän valvontamahdollisuuksia poliisin valtakunnalliseen tietojenkäsittelyyn, eikä mahdollisuuksia niiden käytön ohjaamiseen.

Lisäksi, mikäli suojelupoliisilta poistettaisiin siviilitiedustelulakiesityksen mukaisesti kokonaisuudessaan rikosten tutkinnan suorittamistehtävä sekä esitutkintatoimivaltuudet, tulisi tiedonluovutussäännöksissä täsmentää ne suojelupoliisin tehtävät joissa tiedonsaantitarve rikostorjunnan tietojärjestelmään edelleen olisi, sekä tuoda perusteluissa esille perusteet tiedonsaantitarpeelle.

Poliisiammattikorkeakoulun rooli

Poliisiammattikorkeakoulu ei ole poliisin operatiivinen yksikkö. Sen ensisijaisena tehtävänä on tutkimus ja koulutus. Tästä syystä voimassa olevan poliisin henkilötietolain mukaan (15. 1 §) poliisin valtakunnalliset tietojärjestelmät eivät ole poliisiammattikorkeakoulun käytössä. Tätä ei Poliisihallituksen esityksistä huolimatta ole luonnoksessa huomioitu.

Poliisihallitus esittää, että Poliisiammattikorkeakoulun erilainen rooli osana poliisiyksikköjä huomioidaan voimassa olevaa laki vastaavasti.

Lain siirtymäaika

Poliisihallitus toistaa lakihankkeen työryhmätyöskentelyssä ja sisäministeriölle antamassaan lausunnossa rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutuksista poliisin tietojärjestelmiin (POL-2017-13748, 31.08.2017) esille nostamansa tarpeen arvioida mahdollisuutta antaa muista kuin tietosuoja-asetuksesta ja -direktiivistä välittömästi johtuvien lakimuutosten toteuttamiselle merkittävästi toukokuuta 2018 pidempi aika. Lakiluonnos pitää sisällään niin merkittäviä tietojenkäsittelyn uudistuksia, että niiden toteutusaikataulu tulee osin olemaan pitkä.

Poliisihallitus esittää, että tietojenkäsittely tulisi voida saattaa kansallisista tarpeista johtuvien muutostarpeiden asettamalle vaatimustasolle tietosuojadirektiivin 63 artiklan mukaisen lokitietoja koskevan erillisen siirtymäajan kanssa yhdenmukaisesti (viimeistään 6.5.2023) tai lain voimaantuloajasta riippuen vähintään neljässä (4) vuodessa.

Anastetun omaisuuden verkkosivusto

Poliisihallitus esittää kokonaan uutena kehitystarpeena arvioitavaksi mahdollisuutta jatkovalmistelussa selkiyttää vähintään 4 luvun 3 §:n 2 momentin perusteluissa tai muutoin poliisin mahdollisuutta luoda poliisin verkkosivuille mahdollisuus tehdä kyselyjä anastettuun omaisuuteen liittyen. Anastetun omaisuuden tarkastusmahdollisuus tietyistä omaisuusluokista, mm. polkupyörät, palvelisi kansalaisia ja estäisi näin anastetun omaisuuden myyntiä, millä olisi vaikutusta itse rikollisuuden volyymiin.

Tarkoituksenmukaisesti toteutettuna palvelu tukisi digitalisaatiokehitystä poliisissa ja vastaisi poliisin strategian keskeisiin päämääriin mm. rikollisuuden torjumisen, hyvien palveluiden, avoimen toiminnan ja vaikuttavuuden edistämisen osalta. Vastaavia palveluja on jo käytössä muutamissa maissa. Poliisihallitus voi tarvittaessa toimittaa lisätietoja suunnitellusta palvelusta.

4 Pykäläkohtaisia huomioita

Yleiset säännökset

2 § Suhde muuhun lainsäädäntöön. Säännöksen 4 momentin mukaan henkilötietojen salassapitoon ja vaitiolovelvollisuuteen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999). Selkeyden vuoksi vähintään säännöksen perusteluissa olisi hyvä avata lain suhdetta esim. poliisilain säännöksiin salassapito-oikeudesta ja -velvollisuudesta.

2 luku Henkilötietojen käsittely

1 § Henkilön perustietojen käsittely. Digitalisaation kehittymisen seurauksena erilainen kuvamateriaali on lisännyt merkitystään poliisin päivittäisessä toiminnassa käsiteltävänä tietona. Esimerkiksi valvontakameratallenteista kopioituja kuvia käsitellään päivittäin kiinteänä osana rikosten esitutkintaa.

Esityksen 2 luvun 2 §:ssä on mainittu muiden käsiteltävään asiaan liittyvien henkilötietojen käsittelyn osalta mm. pakkokeinolaissa tarkoitetut henkilötuntomerkit ja esitöissä mm. henkilökuulutustietoihin, tunnistettavien tietoihin ja tuntomerkitietoihin talletetut kuvat sekä lupa-asioihin liittyvät luvanhaltijan kuvat. Näiden kuvien lisäksi poliisilla on tarve käsitellä esimerkiksi edellä kuvattuja valvontakameratallenteita ja muita poliisin hankkimia tai poliisille toimitettuja kuvia, jotka sisältävät henkilöiden kuvia

tai ajoneuvojen rekisteritunnuksia. Kuvien käsittely on niin yleistä, että sen tulisi olla selkeästi säädetyllä tavalla osa poliisin käsittelemiä henkilötietoja.

Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa arvioitavaksi mahdollisuutta vähintään säännöksen perusteluissa selventää mahdollisuutta käsitellä poliisin toimivaltuuksiensa puitteissa hankkimia tai saamia erilaisia kuvatietoja niiden alkuperäisessä sekä yhteensopivassa käsittelytarkoituksessa perinteisillä menetelmillä henkilön tunnistamiseksi (käsittelystä biometrisinä tietona tulee säätää erikseen).

Säännöksen perusteluita voisi täydentää esimerkiksi seuraavasti: poliisi voi näyttää henkilön perustietojen yhteydessä toimivaltuuksiensa puitteissa hankkimia tai saamia erilaisia kuvatietoja niiden alkuperäisen käsittelyn tarkoituksen lisäksi luvun 11 §:n mukaisessa yhteensopivassa käsittelytarkoituksessa mm. henkilöllisyyden selvittämiseksi suoritettaessa sellaista poliisin yksittäistä tehtävää, joka välttämättä edellyttää henkilöllisyyden varmistamista (6 kohta).

Havaintotietojen käsittelytarkoituksessa on tarve voida käsitellä myös henkilön perustietoja. Säännöstä tulisi täydentää viittauksella 6 §:ssä säädettyyn käsittelytarkoitukseen.

2 § Muiden käsiteltävään asiaan liittyvien henkilötietojen käsittely. Säännös jättää epäselväksi sen, miltä osin ja missä laajuudessa tietoja saisi käyttää missäkin varsinaisissa käsittelytarkoituksissa (luvun 3-5 §:t ja 9 §). Säännöstä olisi erittäin vaikea soveltaa käytännössä. Käsiteltävään asiaan liittyvien henkilötietojen käsittely säännös purettuna jokaisen käsittelytarkoitussäännöksen yhteyteen yksityiskohtaisemmin erikseen selkiyttäisi sääntelyä ja helpottaisi lain soveltamista merkittävästi.

Poliisihallitus esittää arvioitavaksi olisiko säännöksen 1 momentin perusteluissa mahdollista selkeyttää poliisin operatiivisen kenttäohjelmiston viestiryhmien roolia osana muita käsiteltävään asiaan, poliisin tehtävään, toimenpiteeseen tai tapahtumaan sisältyviä tarpeellisia henkilötietoja. Viestiryhmien avulla pidetään yllä tilannekuvaa ja edesautetaan tiedonvälitystä. Viestiryhmät eivät korvaa muuta viestintää ja kirjauksia vaan tukevat kenttätoimintaa ja sen tehtävien suorittamista. Edelleen viestiryhmistä tulee kirjata poliisin toiminnallisiin rekistereihin sellaiset tiedot jotka niihin kuuluu siirtää.

Kenttätoiminnassa viestiryhmiin on kirjattu sellaiset tiedot, jotka kyseisellä hetkellä on ollut tärkeää saattaa välittömästi esimerkiksi alueella valvontaa suorittaville partioille tai myöhemmin tutkintayksiköille hyödynnettäväksi. Tiedoista osa on voinut olla vihjetiedon luonteista, joka on asiaa myöhemmin arvioituna kirjattu myös muihin tietojärjestelmiin tai rekistereihin. Viestiryhmien tarkoituksena on jakaa tietoa nopeasti useille toimijoille. Näin on voitu varmistaa, että tutkintayksiköt saavat tehtäviltä mahdollisimman kattavat tiedot paikalla käyneiltä poliisipartioilta. Usein viestiryhmissä julkaistut tiedot ovat olleet tarpeen jakaa kaikille alueen yksiköille vaikkapa tekijöiden kiinni saamiseksi

Poliisihallitus esittää myös jatkovalmistelussa arvioitavan mahdollisuutta säännöksen perusteluissa selkiyttää kameravalvojen yhteistietojen

käsittelymahdollisuutta. Koska kameravalvonta ei ole Suomessa luvanvaraista, olemassa olevista kameroista ja niiden omistajista ei esitutkintaviranomaisilla ole tietoja.

Poliisilla tulisi olla selkeä oikeus kerätä kameravalvojen yhteystietoja tietokantaan, josta tiedot olisivat nopeasti viranomaisten käytettävissä. Tietokanta toimisi kartaston muodossa vakavien rikosten selvittämisen lisäksi oivana apuna myös massarikoksissa, joissa tutkijat harvoin ehtivät edes rikospaikalle. Tanskassa vastaavaa kartastoa lähdettiin toteuttamaan vuoden 2015 terrori-iskujen jälkeen. Vastaavia yhteystietolistoja on tarpeen ylläpitää poliisin eri tehtävissä laajasti.

Säännöksen *2 momentissa* määritellään yhtenä käsiteltävänä tietoryhmänä pakkokeinolaissa tarkoitetut henkilötuntemerkit. Tämä luo yhdessä luvun 3 §:n kanssa oikeudellisen perustan poliisin rikoksesta epäiltyjen tuntemerkkirekisterille ja sen alarekistereille tuntemerkkitietojen osalta.

Ehdotettu kirjaus poikkeaa voimassa olevan lain kirjauksesta ja sisällöstä (2 §:n 2 momentin 7 kohta). Voimassa olevan lain luettelo ei ole sisällöltään yhdenmukainen pakkokeinolain 9 luvun 3 §:n henkilötuntemerkkien kanssa. Merkittävin jo tämän hetken rekisterin olemassa oloon vaikuttava tekijä on jalkineenjälkien jääminen pakkokeinolaissa määriteltyjen henkilötuntemerkkien ulkopuolelle ja siten esitetyn lain ulkopuolelle. Tästä seuraisi jalkineenjälkirekisterin lakiperustan poistuminen. On huomattava, että pakkokeinolaissa henkilötuntemerkkinä mainittu "jalanjälki" ei ole yhtä kuin jalkineenjälki.

Ongelman saattaa aiheuttaa myös kuva. Nykyisessä laissa käytetään ilmaisua "tekninen kuva- ja äänitallenne", mutta pakkolain henkilötuntemerkit käsite sisältää vain valokuvan. Pakkokeinolain luettelo on otettavien tuntemerkkien osalta tyhjentävä. Tämä rajaa mm. mahdollisen videotallenteen tietojenkäsittelyn ulkopuolelle.

Poliisihallitus esittää sääntelyn täsmentämistä kattamaan voimassa olevan lain mukaiset tuntemerkkitiedot joko itse pykälätekstissä tai sen perusteluissa.

Poliisihallitus korostaa Keskusrikospoliisin lausunnossa (liitteenä) esiintuotua tarvetta laajentaa mahdollistamaan tietolähdetietojen hyödyntämistä myös 2 luvun 5 §:ssä ja 9 §:ssä mukaisiin käsittelytarkoituksiin. Lisäksi säännöksen tulisi sallia tietolähdetietojen käsittelyn ennen varsinaista tietolähteen rekisteröintiä.

Säännöksen *5 momentin* mukaan "[p]oliisi voi käsitellä toimenpiteen kohteena olevan henkilön oman turvallisuuden tai viranomaisen työturvallisuuden turvaamiseksi välttämättömiä tietoja ... tietoja, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa...". Termiä rikollinen teko on lainsäädännössä vakiintuneesti käytetty rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä teosta, johon on syyllistynyt alle 15 -vuotias henkilö, joka ei ole rangaistusvastuusta teostaan (esitutkintalaki 3 luku 5 §). Tässä olisi syytä käyttää sekä termiä rikos, että termiä rikollinen teko, koska alle 15 -vuotiaana tehty vakava rikollinen teko voi olla henkilön oman turvallisuuden

tai viranomaisen työturvallisuuden varmistamisen kannalta merkityksellinen seikka.

Lisäksi esitetään jatkovalmistelussa arvioitavaksi mahdollisuus laajentaa 5 momentin mukainen turvallisuustietojen käsittelymahdollisuus kattamaan myös vakavien uhkien torjuntaan liittyvää arviointia. Uhkahenkilöitä koskevilla terveystiedoilla ja viranomaisten tiiviillä tietojenvaihdolla voi olla suuri merkitys arvioitaessa uhkan konkretisoitumista

3 § Henkilötietojen käsittely tutkintatarkoituksiin. Säännöksen 2 momentin mukainen ryhmä tulisi muuttaa muotoon henkilöryhmä säännöksen selkeyden ja sovellettavuuden parantamiseksi.

4 § Rikostiedusteluun liittyvien henkilötietojen käsittely. Poliisihallitus korostaa Keskusrikospoliisin lausunnossa esiin tuodulla tavalla lakihankkeen yhden keskeisimmän säännöksen epäselvyyttä, perustelujen ja säädöstekstin välistä vastaamattomuutta, 1 ja 2 momenttien välistä ristiriitaa maksimirangaistusvaatimusten osalta, sekä 2 momentin 4 kohdan mukaisen poliisi- ja pakkokeinolakien viittauksien erilaisuutta tarkkailun osalta.

Säännöksen täsmentämiseksi Poliisihallitus esittää 1 momentin 2 kohtaan seuraavaa muotoilua (muutosehdotukset kursivoitu):

2) Poliisilain 1 luvun 1:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi ja voimavarojen tarkoituksenmukaiseksi suuntaamiseksi tarpeellisten strategisten, operatiivisten ja aihekohtaisten analyysien tekemiseksi, sekä valtakunnallisen ja alueellisen tilannekuvan ylläpitämiseksi.

Erityisesti 2 momentin 4 kohdan mukaisen poliisi- ja pakkokeinolakien viittauksia erilaisuuden osalta (pakkokeinolain osalta viitataan koko pykälään, ei pelkkään tarkkailun määritelmään kuten poliisilain osalta) Poliisihallitus tuo näkemyksensä esiin sen, että suunnitelmallinen tarkkailu tulee katetuksi myös 2 luvun 3 §:n 1 momentissa: Poliisi voi käsitellä henkilötietoja, jotka liittyvät esitutkintaan, poliisitutkintaan, muuhun rikoksen ennalta estämiseen, selvittämiseen tai paljastamiseen liittyvään toimenpiteeseen taikka pakkokeinon käyttöön.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukainen toistuvan yhteydenpidon edellytys rajaa ulos sellaiset henkilöt, joiden havaintaan olevan satunnaisesti yhteydessä 1 ja 2 kohdassa mainittuihin henkilöihin. Tällaiset yhteydenpidot havaitaan todennäköisimmin poliisin omien tiedonhankintakeinojen kautta.

Satunnaista yhteydenpitoa voidaan pitää yhtäläillä merkityksellisenä kuin toistuvaa, koska kysymyksessä voi olla rikokseen tai rikolliseen toimintaan liittyvä taustavaikuttaja (rikollisvaikuttaja). Rikostiedustelun näkökulmasta tällainen henkilöpiiri ja poliisin havainnointikyky on merkityksellinen vakavien rikosten kokonaisvaltaisen torjuntatyön kannalta.

Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa arvioitavaksi mahdollisuutta täsmentää säännöstä seuraavasti (muutosehdotus kursivoitu):

3) jotka ovat yhteydessä 1 tai 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön tai tavataan tämän seurassa, ja yhteydenpidolla tai tapaamisella oletetaan *toistuvuuden tai epätyypillisten olosuhteiden vuoksi* olevan yhteys rikokseen.

Lisäksi poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa arvioitavan tarvetta täydentää säännöstä päätöksentekoon liittyvillä edellytyksillä. Poliisihallitus voi tarvittaessa toimittaa ehdotuksia muotoiluksi.

6 § Havaintotietojen käsittely. Säännöksen otsikko ja sisältö eivät täysin vastaa toisiaan. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan havaintotietojen tallettaa termi tulisi muuttaa käsittelyksi yhdenmukaisuuden vuoksi.

Esitetään perusteluissa selkiytettävän, että havaintotiedot voivat sisältää myös poliisille toimitettua kuvamateriaalia.

7 § Yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen käsittely. Säännöksen 2 momentissa ehdotetaan pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle oikeutta päättää yksittäiseen tehtävään liittymättömän tiedon käsittelystä silloin kun ei ole varmuutta liittyvätkö ne 3-6 §:ssä säädettyyn käsittelytarkoitukseen. Vastaavantyyppistä tiedonkäsittelyä tehdään nykyisinkin ilman erillistä lakisääteistä vaatimusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen hyväksynnästä.

Se, että tietomassaan sisältyy todennäköisesti jonkin verran sellaisten henkilöiden tietoja, jotka eivät ole osallisena poliisilla olevassa tehtävässä, puoltaa päällystötason hyväksyntää käsiteltävälle tiedolle. Toisaalta virkamiehet toimivat virkavastuulla ja päällystöön kuuluvan poliisimiehen valvonnassa sovittuja menettelyjä käyttäen. Lisäksi on mahdollista, että informaation määrän jatkaessa edelleen kasvua, momentissa tarkoitetun ensiarvioinnin piiriin tulkittu aineisto vaatii huomattavasti aikaisempaa enemmän päällystöön kuuluvien poliisien ajankäyttöä.

Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa arvioitavaksi, riittäisikö oikeussuojakeinoksi se, että tietoja voisi käsitellä vain erikseen tehtävään määrätyt henkilöt tai muutoin ilman erillistä tapauskohtaista päätöstä siitä selvitetäänkö jonkun tiedon mahdollista liittymistä toiseen poliisitehtävään. Tämä voi joissain kiireellisissä tapauksissa olla hankalaa, jos esimerkiksi haja-asutusalueella suoritettuna poliisitehtävän yhteydessä saadaan tietoa, jolla saattaisi olla merkitystä toisen poliisitehtävän suorittamiselle ja tämän merkityksen selvittämiseksi poliisiautossa voitaisiin tehdä tiedonkäsittelyä auton tietokoneen avulla.

9 § Henkilötietojen käsittely lupahallinto- ja valvontatehtävissä sekä löytötavaralain mukaisissa tehtävissä. Tehtävien perustelainkohtien joukkoon esitetään lisättäväksi ajokorttilaki (386/2011), jossa säädetään poliisin lupavalvontaan liittyvistä tehtävistä ajokorttiasioissa, sekä kokoontumislaki, jonka mukaisia ilmoituksia ja päätöksiä poliisissa käsitellään (esim. järjestyksenvalvojana ko. tapahtumaan liittyen vaikka ei ole varsinaisesti hyväksytty).

11 § *Yhteensopiva käsittely*. Pykälän otsikkoa esitetään yhdenmukaistettavan muotoon "yhteensopiva henkilötietojen käsittely".

Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa selkiytettävän poliisin mahdollisuuksia käsitellä henkilötietoja poliisin toiminnan suuntaamiseksi, sekä poliisin tehtävien kannalta välttämättömän tilannekuvan ylläpitämiseksi ilman vankeusrangaistus uhka -kriteeriä.

Momentin 1 kohta kattaisi myös henkilötietojen käsittelyn poliisin toiminnan suuntaamiseksi noudattaen sitä, mitä poliisilaissa ja pakkokeinolaissa säädetään toimenpiteiden suuntaamisesta, sekä poliisin tehtävien kannalta välttämättömän tilannekuvan ylläpitämiseksi.

Pykälän 3 *momentin* mukaisesti rikostiedustelutietoa (laajasti ymmärrettynä) ei saisi käyttää päätettäessä tai annettaessa lausuntoa luvan myöntämisestä tai voimassaolosta, jos luvan myöntämisen tai voimassaolon edellytykseksi on säädetty luvanhakijan tai luvanhaltijan luotettavuus, sopivuus tai muu sellainen ominaisuus, jonka arvioiminen edellyttää luvanhakijan tai luvanhaltijan terveydentilaan, päihteiden käyttöön, rikokseen syyllistymiseen tai väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä tietoja.

Esityksen yksityiskohtaisen perustelujen mukaan (s. 82) rajoitus ei kuitenkaan estäisi havainto- ja rikostiedustelutietojen käyttämistä päätettäessä siitä, käynnistetäänkö jo myönnettyyn lupaan liittyen lupavalvonnallisia toimenpiteitä (toiminnan suuntaamista saman pykälän 1 momentin 1 kohdan perusteella). Poliisihallitus ei pidä tätä riittävänä.

Tammikuussa 2017 vahvistetun uuden lupahallintostrategian yksi keskeisistä painopisteistä on lupahallinnon vaikuttavuus. Vaikuttavuutta on mm. se, että poliisin lupahallinto on osa hallinnollista rikostorjuntaa.

Hallinnollisella rikostorjunnalla tarkoitetaan rikollisten toimijoiden taloudellisiin ja muihin toimintaedellytyksiin puuttumista hallinnollisissa menettelyissä. Menettelyllä pyritään siihen, että eri viranomaisilla oleva tieto rikollisesta toiminnasta voidaan ottaa huomioon myös hallinnollisessa päätöksenteossa eikä yksittäisillä viranomaispäätöksillä tai ratkaisuilla edistetä em. toimintaedellytyksiä tai rikollisen toiminnan jatkamista.

Mahdollisuus rikostiedustelutietojen käyttämiseen lupavalvonnassa olisi tärkeää mm. järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien henkilöiden estämiseksi pääsemästä laillisesti yhteiskunnan turvallisuuteen vaikuttavaan tehtävään tai hankkimaan laillisesti ampuma-aseita, tilanteessa johon liittyy riski vakavista väärinkäytöksistä.

Poliisihallitus esittää työryhmätyöskentelyn aikana toimittamansa esityksen mukaisesti, että mahdollisuuksia tiedustelutiedon käyttöön lupaharkinnassa laajennettaisiin vähintään turvallisuusselvityslain mukaista tiedustelutiedon hyödyntämismenettelyä vastaavasti ja sitä mukaillen. Poliisihallitus voi tarvittaessa toimittaa jatkovalmistelua varten pykäläehdotuksia, mikäli laajentaminen katsomaan mahdolliseksi.

3 luku Henkilötietojen käsittelyn erityissäännöksiä

1 § Poliisin oikeus saada tietoja eräistä rekistereistä ja tietojärjestelmistä.
1 momentin 5 kohdassa on poliisin oikeutta saada rikosrekisteritietoja rajoitettu merkittävästi vain pakkokeinoasiana varten. Toisaalta mahdollisuus saada kaikissa asioissa ns. palautetieto (tunnistetieto syyttäjän tai tuomioistuimen ratkaisusta ja tieto siitä, onko henkilö tuomittu rangaistukseen, jätetty syyttämättä tai rangaistukseen tuomitsematta, syyte hylätty, jätetty tutkimatta tai sillensä, sekä tieto ratkaisun lainvoimaisuudesta) on jo voimassa olevassa poliisin henkilötietolaissa laaja.

Poliisihallitus korostaa keskusrikospoliisin lausunnossa esitettyä näkemystä tarpeesta laajentaa rikosrekisteritietojen käyttömahdollisuutta rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen. Rikosrekisteritiedot ovat konkreettista ja yksilöityä tietoa henkilön rikoshistoriasta ja juttujen lopputuloksesta. Uhiin varautuminen kattavasti ja tehokkaasti sekä vihjeiden käsittelyn ja kansainvälisen tiedonvaihdon tehostaminen puoltaisivat rikosrekisteritietojen käytön laajentamista myös tiedustelutarkoituksiin.

Poliisin strategisten tavoitteiden tasolla asia liittyy ennen kaikkea turvallisuuden edistämiseen ja rikollisuuden torjumiseen, ja poliisin päätöksenteon tietojohtoisuuteen ja reaaliaikaisuuteen. Jos aikaisemmilte epäilyille ei kattavasti tule vahvistusta tuomioistuimista, tehdään ennalta estävässä työssä, tiedustelussa ja tutkinnassa ratkaisuja osittain poliisin järjestelmiin jäävin, puutteellisin tiedoin.

Poliisihallitus ehdottaa jatkovalmistelussa huomioitavaksi seuraavia lisäyksiä pankkitiedustelun mahdollistamiseksi:

- 1.1§:ään uusi kohta seuraavasti: x) Poliisilain 4 luvun 2 §:n mukaisesti viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä sekä Poliisilain 4 luvun 3 §:n mukaisesti yhteisöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäätelyn estämättä rikoksen estämistä, paljastamista tai selvittämistä varten.
- Lisäksi uusi momentti seuraavasti: Poliisin edellä 1 momentin (x kohdan) perusteella tehtyä tiedustelua tai sen sisältöä ei saa paljastaa tiedustelun kohteelle. Tiedustelun ja sen johdosta annetun vastauksen informoimisesta ja tarkastamisesta on vastaavasti voimassa, mitä säädetään 6 luvussa [rekisteröidyn oikeudet].

Lisäksi Poliisihallitus ehdottaa 1 momentin 2 kohdassa huomioitavan myös poliisin tietotarpeet rangaistusaikana tehtyjen rikosten estämiseksi ainakin Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 9 §:n mukaisesta tapaajarekisteristä, sekä turvallisuustietorekisteristä. Rikostorjunnan kannalta on usein keskeistä tietää, ketkä vankeja tapaavat ja toisaalta ne, joille on annettu tapaamiskielto.

Teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuva tietojen saamisen mahdollistaminen vastaavasti kuin muiden poliisille luovutettavien tietojen osalta (esityksen 14 ja 24 §:t) olisi tärkeää erityisesti vankilassa tai vankilasta käsin tapahtuvan taikka rangaistusaikaisen rikollisuuden ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi tarpeellista yhteistyötä varten. Rikostiedustelua koskevan tiedonvaihdon tulisi olla vastavuoroista ja noudattaa samoja menettelytapoja.

4 luku Henkilötietojen luovuttaminen poliisin järjestelmistä

1 § Henkilötietojen luovuttaminen toiselle henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle. Puolustusvoimien lisäämistä 1 momentin mukaisten rikosasioiden henkilötietolain toimivaltaisten viranomaisten joukkoon on syytä arvioida.

Poliisihallitus näkemyksen mukaan yllä esitetty suojelupoliisin aseman muuttumisen aiheuttama tarve säätää Poliisihallituksen rekisterinpidossa olevien henkilötietojen luovuttamisesta suojelupoliisille voitaisiin toteuttaa tässä säännöksessä.

2 § Henkilötietojen luovuttaminen muille viranomaisille. Pykälän 1 momentissa säädetään tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona. Pykälän muut momentit tulee selkeästi sitoa vastaavasti teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona luovuttamiseen. Muuten tulee tulkintaepäselvyyksiä voimassa olevan poliisilain kanssa.

Ilman kytkentää teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona luovuttamiseen ehdotettu säännös olisi sanamuodon mukaisessa tulkinnassa osittain ristiriidassa poliisilain 7 luvun 2 §:n ja 6 §:n säännösten kanssa. Esim. tietojen luovutus edellyttäisi ehdotuksen mukaan välttämättömyys kynnyksen ylittymistä. Voimassa olevan poliisilain säännöksen mukaan yksittäinen tieto voidaan luovuttaa toiselle viranomaiselle, jolla säädetyn tehtävän vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta.

Tällainen tiedon yksittäistapauksellisen luovutuskyynnyksen nosto heikentäisi huomattavasti poliisin yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa. Poliisin aktiivinen rooli moniammatillisessa viranomaisyhteistyössä tulisi muutoksen vuoksi oleellisesti heikentymään. Tämä heikentäisi poliisin ja muiden viranomaisten toimintakykyä vastata toimintaympäristön nopeutuviin muutoksiin.

Yksittäisten tietojen luovuttamisen osalta 4 momentin mukainen tietojen vastaanottajalle esitettävä vaatimus saatujen tietojen asianmukaisesta suojaamisesta olisi myös uusi säännös. Voimassa olevassa poliisin henkilötietolaissa tämä selvitysvelvollisuus koskee vain teknisen käyttöyhteyden tai tietojoukkona tietoja saavan vastaanottajia.

5 § Henkilötietojen luovuttaminen Euroopan unionin jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle

8 § Henkilötietojen luovuttaminen Europolin tietojärjestelmiin

Pykälien mukaan 2 luvun 6 pykälän tarkoitettuja havaintotietoja saa luovuttaa toisen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle, mutta ei Europolille. Erilaista kohtelua ei ole perusteltu millään tavalla. Poliisihallitus esittää, että 8 §:ään lisätään mahdollisuus luovuttaa myös havaintotietoja Europolille.

9 § Henkilötietojen luovuttaminen Eurodac-järjestelmään. Laissa on informatiivinen viittaus tietojen luovuttamisesta Eurodac-järjestelmään sen mukaisesti kuin Eurodac-asetuksessa säädetään. Olisiko tarpeen olla vastaava informatiivinen viittaus myös tietojen saannin osalta?

5 luku Henkilötietojen poistaminen, tarkistaminen ja arkistointi

1 § Rikosasiaan liittyvien henkilötietojen poistaminen. Voimassa olevan poliisin henkilötietolain 22 §:n 3 momentissa säädetään tunnistamattomaksi jääneiden rikokseen liittyvien tuntemattomien tekijöiden jälkien käsittelystä. Kyse on ns. rikospaikkänäytteistä, joita käsitellään mm. sormenjälki-, DNA-, jalkineenjälki- ja äänirekisterissä. Lausunnolla olevassa hallituksen esitysluonnoksessa ei ko. jäljistä ole erikseen mainittu. Ko. tietojen sisältyminen em. esityksen kohtaan tulisi mainita hallituksen esityksessä.

Jatkovalmistelussa on syytä kiinnittää huomiota *7 momentissa* käytettyyn terminologiaan, jossa viitattaessa 15-vuotiaan tekemään rikokseen puhutaan rikollisesta teosta. Ottaen huomioon, että rikollisesta teosta on muualla lainsäädännössä (kts. ETL 805/2011 3:5 §) nimenomaisesti kyse rikosvastuun osalta alaikäiseen nuoreen, eli alle 15-vuotiaaseen henkilöön, on valittu terminologia asiayhteydessään epätarkka. 15 vuotta täyttänyt ei voine enää määritelmällisesti syyllistyä rikolliseen tekoon vaan rikokseen.

Myös alle 15 vuotiaan henkilön kanssaepäiltyinä voi olla myös jo 15 vuotta täyttäneitä henkilöitä. Nämä eivät samasta syystä voine enää olla rikollisesta teosta vaan rikoksesta epäiltyjä.

2 § Muihin 2 luvun 3 ja 5 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin käsiteltävien henkilötietojen poistaminen. Luvun 2 §:ssä säädetäisiin muihin kuin rikosasiaan liittyvien tietojen poistamisesta. Pykälän *1 momentin* mukaan tiedot poistetaan viiden vuoden kuluttua ilmoituksen tai asian kirjaamisesta, jolleivät ne liity tutkittavaan rikosasiaan. Edelleen *2-4 momenteissa* säädetään poikkeukset tähän pääsääntöön.

Säännös jättää huomiotta poliisin tarpeen käsitellä esim. kadonneeseen henkilöön ja tuntemattomaan vainajaan liittyviä tietoja jopa määräämättömän ajan. Kadonneen henkilön tutkinta ja kuolemansyyn tutkinta ovat poliisilain 6 luvun mukaista poliisitutkintaa, eivät esitutkintaa (rikostutkintaa), jolloin esityksen mukaan tiedot poistettaisiin viiden vuoden kuluttua ilmoituksen tai asian kirjaamisesta. Kadonneen henkilön tutkinta tai tuntemattoman vainajan tutkinta ja niihin liittyvät tiedot mm. tuntomerkkitiedot on kuitenkin tarpeen säilyttää siihen saakka kunnes kadonnut on löytynyt tai tuntematon vainaja on tunnistettu, joten viiden vuoden määräaika ei poliisin näkökulmasta voi tulla kyseeseen ja se on otettava lakitekstissä huomioon.

Poliisihallitus esittää, että puute korjataan lisäämällä pykälään luvun 1 § 6 momentin kaltainen poikkeussäännös (... voidaan kuitenkin säilyttää edelleen, jos ne ovat tarpeen asian käsittelemiseksi, tehtävän suorittamiseksi...). Puute korjaantuu myös, mikäli 2 luvun mukaiset tutkinta ja YJT-käsittelytarkoitukset yhdistetään samaan pykälään yllä esitetyllä tavalla, jolloin myös poistosäännöt tulisi yhdistää samaan säännökseen.

2 momentissa säädetään poikkeuksellisista säilytysajoista koskien liiketoiminta-, lähestymis- ja tapaamiskieltoa, valvottua koevapautta ja valvontarangaistusta, jotka perusteluiden mukaan liittyisivät muuhun lainsäädäntöön. Säännöksen tarkoitusta on vaikea ymmärtää koska pykälätekstin mukaan kyse on kyseisten tietojen poistamisesta henkilökuulutustiedoista. Kyseinen henkilökuulutustieto -käsite ei esiinny missään muualla laissa ja tutkinnallisiin tarkoituksiin liittyvät kuulutustiedot (henkilö, omaisuus, ajoneuvo), pimeät rikospaikkajäljet, tiedotustiedot ja tapaamiskielto tiedot poistuisivat jatkossa asian yhteydessä.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan 2 momentti on tarpeeton ja esittää sen poistamista kokonaan.

3 § Rikostiedusteluun liittyvien henkilötietojen ja havaintotietojen poistaminen. Yksityiskohtaiset perustelut ovat ristiriidassa pykälän kanssa. Perustelut tulisi korjata vastaamaan pykälätekstiä (edelleen säilyttämisen tarpeellisuuden arviointi vähintään viiden vuoden välein, eikä kolmen vuoden kuten perusteluissa).

Pykälän *3 momentti* sisältää yllättävän poistosäännön, jonka mukaan teknisillä apuvälineillä talteen otetut kuva- ja äänitallenteet on kuitenkin poistettava viimeistään 96 tunnin kuluttua merkinnän tekemisestä tietojärjestelmään. Poliisihallitus esittää säännöksen korvaamista erillisellä teknisen valvonnan poistosäännöllä, joka selkiyttäisi lain soveltamista huomioiden 2 luvun erillisen säännöksen teknisen valvonnan tietojen käsittelystä.

Poliisihallitus esittää, että teknisen valvonnan osalta materiaalia olisi hävitettävä silloin, kun se ei olisi enää tarpeen kameravalvonnan tarkoituksen toteuttamisessa tai viimeistään vuoden kuluttua tallenteen syntymisestä. Näin ollen linjaus noudattaisi samaa linjaa kuin laki yksityisyyden suojasta työelämässä (13.8.2004/759), jossa tallenne on hävitettävä viimeistään vuoden kuluttua tallentamisesta (5: 17 § 3 mom.).

Käytännössä kovalevytilan puute rajoittaa jo sinällään tallennusajan nykyisin muutamiin viikkoihin tai kuukausiin. Tallennustekniikan ja kapasiteetin tuleva kehitys huomioiden lainsäätäjän ei tule rajoittaa tallennusaikaa liiaksi, koska esimerkiksi kadonneiden henkilöiden tapauksissa epäily henkirikoksesta saattaa syntyä vasta pitkän ajan kuluttua katoamisajankohdasta. Tallennusaikaa liiaksi rajoittamalla vaikeutettaisiin käytännössä hankalien rikostapausten tutkintaa.

6 luku Rekisteröidyn oikeudet

2 § Tarkastusoikeuden rajoittaminen. 1 momentin 4 kohta rajaa tarkastusoikeuden ulkopuolelle pelkästään tiedot jotka on saatu pykälässä mainittuja tiedonhankintamenetelmiä käyttäen. Näiden tietojen käsittelystä kertyvää tiedon käsittelyä ei ole pykälässä rajattu tarkastusoikeuden ulkopuolelle.

Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (s. 97) sisällöllisesti rajoitukset vastaisivat pääsääntöisesti voimassa olevan lain 45 §:ää. Voimassa olevan lain perusteluissa todetaan, että pykälän 1 momentin 5 kohdaksi ehdotetaan tarkastusoikeuden rajoittamista salaisia pakkokeinoja koskeviin tietoihin. Valiokuntavaiheessa (HaVM 26/2013) on tehty kielellinen korjaus "on saatu... tiedonhankintamenetelmiä käyttäen" muotoon. Näiden tiedonhankintamenetelmien erityisluonteeseen kuitenkin kuuluu, että myös niitä koskeva asian käsittely, päätöksenteko ja toteuttaminen tapahtuvat kohdehenkilön tietämättä tuomioistuimen päätöksellä ja kohdehenkilön informoimisesta on säädetty erikseen.

Poliisihallitus esittää, että tarkastusoikeuden rajoittamista täsmennetään tältä osin.

Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa selvitettäväksi, olisiko teknisen valvonnan materiaalin tarkastusoikeutta mahdollisuutta rajoittaa. Jos materiaali kuuluisi normaalin tarkastusoikeuden piiriin, olisi vaarana, että kameroiden ja järjestelmien tekniset tiedot paljastuisivat tarkastusta pyytävälle taholle. Tällaista tietoa voisi esimerkiksi olla kameratallentimen merkki, kameran kuvakulma, kuvan erottelukyky, kuvanottoväli, tallenteiden säilyvyysaika jne. Tietoa voitaisiin käyttää hyväksi esimerkiksi tietoverkkorikoksen tai muun rikoksen suunnittelemisessa.

Poliisihallitus esittää perusteluissa selkeytettävän tulkinnan helpottamiseksi, että tarkastusoikeuden rajoitusten on tarkoitus yhdessä rikosasioiden henkilötietolain 28 §:n kanssa (työryhmämietintöversiossa) olla mahdollisimman pitkälle yhdenmukainen asianosaisen tiedonsaantioikeuksien rajoitusten kanssa (JulkL 11 §).

7 luku Suojelupoliisin henkilötietojen käsittely

Lausunnossa on aiemmin tuotu esille suojelupoliisin muuttuneeseen asemaan liittyvät keskeiset säännösten täsmentämistarpeet. Tässä yhteydessä nostetaan osittain samasta näkökulmasta esiin vain muutamia huomioita, erityisesti lakiehdotukseen tiivistä liittyvän siviilitiedustelulaki hankkeen näkökulmasta.

3 § Suojelupoliisin henkilötietojen käsittely. Esityksen mukaan suojelupoliisi voisi käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Säännös kytkeytyy kiinteästi siviilitiedustelua koskevaan lakihankkeeseen, jossa suojelupoliisilta esitetään poistettavaksi rikosten selvittämistehtävä ja esitutkintatoimivaltuudet. Poliisihallitus esittää jatkovalmistelussa arvioitavan tarve korjata säännös vastaamaan tätä siviilitiedustelulakihankkeen yhteydessä esitettävää muutosta poistamalla

rikosten selvittäminen käsittelytarkoituksista. Viimeistään tämä on tehtävä esityksen eduskuntakäsittelyn vaiheessa sovitettaessa nyt lausuttavana olevaa lakiehdotusta yhteen siviilitiedustelua koskevan hankkeen kanssa esityksen perustelujen mukaisesti (s. 65).

Säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 98) selvittämistehtävän säilyttämistä perustellaan myös siviilitiedustelulainsäädännön tultua voimaan sillä, että suojelupoliisilla olisi kuitenkin sellaisissa rikoskokonaisuuksissa, joilla on merkitystä kansallisen turvallisuuden kannalta, mahdollisuus toimia asiantuntijana esitutkinnassa. Tässä tarkoituksessa suojelupoliisin olisi voitava käsitellä myös tutkintaan tai rikosten selvittämiseen liittyviä henkilötietoja.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan asiantuntijarooli esitutkinnassa ei edellytä rikosten selvittämiseen liittyvästä käsittelyn tarkoituksesta säätämistä, vaan vastaavia tietoja käsiteltäisiin suojelupoliisin muissa käsittelytarkoituksissa. Muuten tulkinta muiden rikostutkinnassa asiantuntijaroolissa olevien viranomaisten osalta voisi johtaa tilanteeseen, etteivät he voisi käsitellä asiantuntemusalueelleen kuuluvia tietoja esitutkintaa tukiessaan ilman laissa säädettyä oikeutta käsitellä tietoja rikosten selvittämiseksi.

5 § Henkilötietojen luovuttaminen. 4 momentin sanamuoto "sähköisesti tai tietojoukkona" ei ole yhdenmukainen lain muiden tietojen luovutusta koskevien säännösten kanssa.

7 § Tietojen saanti. Säännös edellyttäne jatkovalmistelussa selvennystä siltä osin, miten se vastaa siviilitiedustelua koskevan lakihankkeen mukaiseen esitykseen suojelupoliisin rikosten selvittämistehtävän ja esitutkintatoimivaltuuksien poistamiseen. Säädos ei voine jäädä nykymuotoonsa.

9 § Suojelupoliisin oikeus ylläpitää tietojärjestelmäänsä. Säännöksessä esitetään suojelupoliisille oikeutta saada tietojärjestelmänsä ylläpitämiseksi verrata toisen viranomaisen henkilörekisterin tietoja tietojärjestelmänsä sisältöön, jos laissa on säädetty oikeus salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilörekisteristään teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona tietoja poliisille.

Poliisihallitus pitää muotoilua ongelmallisena, sillä poliisin tiedonsaantioikeus on pääsääntöisesti kytketty poliisin tehtäviin rikosten selvittämisessä ja syyteharkintaan saattamisessa. Suojelupoliisi ei voine jatkossa saada tietoja näissä käsittelyn tarkoituksissa, mikäli suojelupoliisilta poistetaan rikosten selvittämistehtävä siviilitiedustelulaki hankkeessa esitetyllä tavalla.

Säännös tulisivikin korjata jatkovalmistelussa tai viimeistään esityksen eduskuntakäsittelyn vaiheessa sovitettaessa nyt lausuttavana olevaa lakiehdotusta yhteen siviilitiedustelua koskevan hankkeen kanssa esityksen perustelujen mukaisesti (s. 65).

Lisäksi säännöksessä on esitetty suojelupoliisille oikeutta saada tiedot maksutta. Perustelujen mukaan (s. 50) säännöksellä olisi vaikutusta niihin

viranomaisiin, joiden järjestelmistä suojelupoliisi päivittäisi oman tietojärjestelmänsä henkilötiedot. Tietojen poimiminen tietojärjestelmistä tarkastettavaksi ja siihen liittyvä mahdollinen yhdistelytyö voivat aiheuttaa kustannuksia ja lisätyötä rekisterinpitäjälle.

Poliisihallitus toivoo jatkovalmistelussa arvioitavan perusteluissa olevan kirjauksen suhdetta valtionhallinnon yleisiin maksukäytäntöihin tietoja luovutettaessa tai vähintään selkiytettävän katetaanko poliisille aiheutuva kustannukset suojelupoliisin toimesta.

Yksittäisiä huomioita perusteluista

Esitysluonnoksen toteuttamisvaihtoehdoissa tuodaan esille massahakujen kiellettävyys (s. 30) ja korostetaan rekisterien käyttäjiä ohjeistamistarvetta muun muassa siitä, millä tavalla hakuja olisi rajattava. Poliisihallitus toivoo täsmennettävän, mitä kyseisillä massahauilla tarkoitetaan. Tietojen hakeminen laajoista aineistoista (massoista) on poliisin normaalia toimintaa, eikä sitä pidettäne kiellettyä. Toisaalta poliisin perusohjeistus lähtee siitä, että tietoja saa hakea ja muuten käsitellä vain tehtävien edellyttämässä laajuudessa.

Mikäli massahauilla ei ole muuta merkitystä, niin Poliisihallitus esittää ko. muotoilun poistamista perusteluista tarpeettomana. Samasta syystä myöskään rekisteriurkinta (s. 63) termiä ei tulisi perusteetta käyttää lainvalmisteluasiakirjassa.

Esityksen sivulla s. 75, neljäs kappale, mainitaan tiedon luokittelun osalta että "...poliisi arvioi neliportaisella asteikolla...". Perusteluissa muotoilu voisi olla yleisempi esim. "vakiintuneella menetelmällä", koska menetelmä saattaa muuttua eikä ilmaisu neliportainen asteikko kuvaa oikein käytettyä 4 X 4 menetelmää.

Poliisiylijohtaja

Seppo Kolehmainen

Tiedonhallintapäällikkö

Jari Råman

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Poliisi 26.01.2018 klo 15:40. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Keskusrikospoliisin lausunto, POL-2017-50998, 19.1.2018
Arpajaishallinnon lausunto, POL-2017-51006, 24.1.2018

Jakelu

Sisäministeriö

Tiedoksi

Poliisihallitus, esikunta